

Спеціальні знання як елемент адміністративно-правового механізму захисту прав інтелектуальної власності

Наталія Кісіль

кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, Київське відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України; доцент, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1097-360X>, e-mail: kisil_n@ukr.net

У статті проаналізовано основні форми захисту прав інтелектуальної власності та особливості діяльності органів, уповноважених застосовувати адміністративно-правові заходи, із залученням судових експертів у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність; судова експертиза; захист прав.

Special Knowledge as an Element of the Administrative Mechanism for the Protection of Intellectual Property Rights

Nataliia Kisil

The article analyzes the main forms of protection of intellectual property rights and the specific features of the activities of authorities authorized to apply administrative and legal measures, with the involvement of forensic experts in the field of intellectual property.

Keywords: intellectual property; forensic examination; protection of rights.

Розвиток сфери інтелектуальної власності та забезпечення державою ефективних механізмів її захисту — важливий ресурс економічного зростання та складова національної безпеки кожної держави.

У проєкті Стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України до 2030 року (далі — *Стратегія*), який нині перебуває на громадському обговоренні [1], зазначено, що стратегія спрямована на вдосконалення державної політики у сфері інтелектуальної власності України, здійснення всіх належних та доступних заходів для розв'язання проблем у цій сфері, забезпечення доступу авторів, винахідників, інноваторів, креаторів до якісних послуг та сервісів, подолання руйнівних наслідків війни та розвиток національної системи інтелектуальної власності, креативних та інноваційних секторів економіки України.

Розвиток сфери інтелектуальної власності в Україні має ключове значення також в контексті європейської інтеграції України, оскільки з урахуванням критеріїв членства в Європейському Союзі (далі — *ЄС*) виникає необхідність забезпечення гармо-

нізації національного законодавства з *acquis* ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Євроінтеграційний вектор України у сфері інтелектуальної власності містить різні напрями діяльності, зокрема внесення змін до законодавства про інтелектуальну власність (далі — *ІВ*); постійний моніторинг правозастосування законодавства у сфері ІВ; упровадження й удосконалення механізмів і процедур захисту прав ІВ [1].

Поміж пріоритетних напрямів розвитку сфери ІВ України до 2030 року визначено створення ефективної системи охорони й захисту прав ІВ: зміцнення інституційної спроможності державних органів, судової системи, системи митних та правоохоронних органів. Підвищення ефективності боротьби з піратством і контрафактом, забезпечення прозорості та доброчесності в діяльності всіх учасників сфери ІВ.

У проєкті Стратегії [1] до однієї зі стратегічних цілей належить розбудова ефективної системи захисту прав ІВ, яка розкривається через досягнення різних операційних цілей, зокрема:

- посилення ефективності правозастосування та координації у сфері захисту інтелектуальної власності. Очікуваним результатом досягнення цієї мети є створення узгодженої, дієвої та сучасної системи захисту прав ІВ, у якій оновлене адміністративне й кримінальне законодавство, ефективні адміністративні процедури та спеціалізована експертиза правоохоронців і суддів забезпечують швидке виявлення, припинення та належну відповідальність за порушення, включно з онлайн-порушеннями та обов'язковою конфіскацією контрафакту;
- підвищення якості судового захисту прав інтелектуальної власності спеціалізованими інституціями, підвищення кваліфікації суддів та прискорення розгляду справ. Поміж основних завдань для реалізації цієї мети зазначено розвиток судової експертизи з питань ІВ та забезпечення єдності судової практики у справах, пов'язаних із такими об'єктами. Очікуваним результатом є створення умов для ефективного розгляду спорів у сфері ІВ судами, що мають відповідну спеціалізацію, із забезпеченням уніфікованої практики, фахової підготовки суддів та судових експертів, а також розробленням нормативної й кадрової бази для можливості запуску Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Нині виокремлюють дві основні форми захисту прав ІВ: неюрисдикційну та юрисдикційну.

За неюрисдикційної форми суб'єкти прав здійснюють захист своїх порушених прав ІВ самостійно без звернення до державних або інших компетентних органів. Можуть бути задіяні процедури самозахисту, медіації, третейського розгляду.

Юрисдикційна форма захисту реалізується шляхом звернення до відповідних державних органів, що розглядають справи про порушення або невизнання прав ІВ. Ця форма захисту охоплює судовий та адміні-

стративний (спеціальний) порядок розгляду справ та застосування передбачених законом заходів захисту.

Судовий захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів ІВ здійснюється в порядку, установленому адміністративним, цивільним та кримінальним законодавством.

Правовою основою адміністративно-правового захисту прав ІВ є Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», спеціальні закони у сфері інтелектуальної власності («Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» та ін.).

Незаконне користування об'єктами права ІВ або інші умисні порушення прав на них, що охороняються законом, можуть тягнути за собою адміністративну відповідальність відповідно до ст. 51², 164¹³, 164¹⁷, 164¹⁸. КУпАП [2].

Органами, уповноваженими застосовувати заходи адміністративної відповідальності, є суди, Антимонопольний комітет України (має повноваження притягувати до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема у сфері використання об'єктів ІВ), органи Національної поліції (складають протоколи про адміністративні правопорушення), а також інші органи, визначені КУпАП та спеціальним законодавством.

Завдання щодо сприяння захисту прав ІВ покладено й на митні органи, які наділені повноваженнями вживати заходи для запобігання переміщення через митний кордон України товарів із порушеннями охоронюваних законом прав ІВ.

Під час розгляду справ, пов'язаних із захистом прав ІВ, виникає потреба в застосуванні спеціальних знань. У разі розгляду спорів у судовому порядку призначаються судові експертизи у сфері ІВ.

За виявлення митним органом під час проведення митного контролю товарів, щодо яких є підозра в порушенні прав ІВ, їх митне оформлення призупиняється. За необхідно-

сті встановлення фактів, які можуть свідчити про наявність або відсутність порушення прав ІВ, до проведення відповідних експертних досліджень залучаються атестовані судові експерти у сфері ІВ.

Під час розгляду Антимонопольним комітетом України (далі — АМКУ) справ за ознаками вчинення порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, передбаченого ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» у вигляді неправомірного використання різних позначень, етикеток тощо, може також виникати потреба в проведенні експертиз. Надання висновку експерта передбачено п. 1 розд. III Порядку розгляду АМКУ та його територіальними відділеннями заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затвердженого розпорядженням АМКУ від 19.04.1994 р. № 5. Згідно зі ст. 43 Закону України «Про захист економічної конкуренції» проведення експертизи у справі належить до дискреційних повноважень АМКУ, що наділяє Комітет правом, а не обов'язком її проведення. Так, у рішенні АМКУ № 720 від 12.11.2020 р. у справі № 127-26.4/96-16 зазначалося, що питання встановлення наявності / відсутності схожості позначень належить до дискреційних повноважень Комітету, які надані йому згідно із законодавством про захист економічної конкуренції. Під час розгляду справи заявники / відповідачі мають право звертатися з клопотаннями про проведення відповідної експертизи або надавати експертизи, складені на їх замовлення [3].

Під час застосування адміністративного (спеціального) порядку захисту прав ІВ Апеляційною палатою Національного органу інтелектуальної власності (далі — НОІВ) здійснюється розгляд заперечень апелянтів проти рішень НОІВ про реєстрацію певних об'єктів ІВ, а також проти рішень про відмову в державній реєстрації таких об'єктів. Для встанов-

лення фактичних даних, що мають значення для розгляду спірної ситуації, також можуть залучатися експерти, атестовані за відповідними видами судових експертиз у сфері ІВ.

Отже, під час здійснення діяльності органами, уповноваженими застосовувати заходи адміністративної відповідальності та сприяти захисту прав інтелектуальної власності, виникає потреба в застосуванні спеціальних знань та залученні судових експертів у сфері інтелектуальної власності для встановлення певних фактичних даних (обставин справи). Розбудова ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності, яка містить розвиток судової експертизи з питань інтелектуальної власності, входить до основних завдань реалізації стратегічних цілей стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України.

Перелік джерел посилання

1. Проект Стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України до 2030 року. Міндовкілля : вебсайт. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/7a341951-c13d-44b4-8808-b649fa058c1e?lang=uk-UA&title=StrategiaRozvitku> (дата звернення: 30.01.2026).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 30.01.2026).
3. Рішення Антимонопольного комітету України від 12.11.2020 р. № 720-р. у справі № 127-26.4/96-16 / Про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції та накладення штрафу: веб-сайт. URL: <https://amcu.gov.ua/npas/pro-porushennya-zakonodavstva-pro-zahist-vid-nedobrosovisnoyi-konkurenciyi-ta-nakladennya-shtrafu-17> (дата звернення: 30.01.2026).